

Forbehold tas om forkortelser og endringer.

Statsminister Per Bortens foredrag
i Meldal tirsdag 5. sept. 1967.

-i-----

Selv om det er et kommunevalg vi har foran oss, er det antakelig uunngåelig at valgkampen får et rikspolitisk tilsnitt. Opposisjonen har allerede lagt opp til det. Det er heller ikke noe nytt av året - tendensen i den retning er blitt sterkere fra valg til valg etter krigen. Resultatene av kommunevalgene blir også gjerne tatt som en meningsmåling om Regjeringens politikk, en meningsmåling midt i mellom to stortingsvalg. Dette er en utvikling som ikke er noe enestående for vårt land. Etter kommunevalget i Sverige i fjor ble spørsmålet om regjeringsskifte og muligheten for oppløsning av Riksdagen diskutert i fullt alvor som følge av valgutfallet.

Det er etter min mening naturlig at kommunevalgene i noen

2.

grad får karakter av rikspolitiske mellomvalg, men det ville være beklagelig om viktige kommunalpolitiske spørsmål som velgerne skal ta stilling til kommer i bakgrunnen ved et valg som dette. Lokale valg har en meget viktig rolle å spille i utviklingen av folkestyret.

Samarbeidsregjeringen har nå hatt ansvaret for landets styre i bortimot 2 år. Etter så lang tid skulle de uheldige følger av regjeringsskiftet i 1965 som Arbeiderpartiet spådde under forrige valgkamp, ha vist seg. Det tidligere regjeringspartis argumentasjon den gang gikk ut på at det ikke fantes noe regjeringsdyktig alternativ til Arbeiderpartiet. Det ble sagt at en regjering basert på fire samarbeidende partier ville bli en lite handledyktig regjering og at viktige og vanskelige saker ville måtte legges på is fordi man ikke ville kunne bli enig om løsninger. Det ble videre spådd at reaksjonære krefter ville komme fram under et borgerlig styre - komme fram fra sine musehull, som det ble sagt. Sterk tvil ble også reist om den sosialpolitikk som partiene stort sett hadde stått sammen om ville bli opprettholdt og ført videre. I valgkampen ble det påstått at den borgerlige regjering ikke ville kunne bære fram den viktige folkepensionsreformen.

Selv om Regjeringens politikk er utsatt for daglig kritikk

3.

fra opposisjonens side, er det ikke meget igjen av den skremselspropaganda som ble drevet foran forrige valg. De dystre spådommer som opposisjonen senere er kommet med har ikke vist seg å være noe bedre underbygget, for eksempel at Regjeringen ved sin konsesjonstil Braathens SAFE og Nord-Norgeruten ville ødelegge det nordiske samarbeid, at dens håndtering av fellesmarkedssaken ville svekke våre muligheter for å få en tilfredsstillende ordning med EEC og at den ikke ville være i stand til å holde Stortinget i fullt arbeid.

Ser vi tilbake på det siste to år, må vi konstatere at vi har hatt en jevn og sterk fremgang på alle områder. Stadig flere kan nyte godt av resultatene av den økende velstand. Vi går nå inn i to nye år som vil bringe utviklingen videre i samme spor. Og når vi skal legge fram regnskapet for hele fireårs-perioden tror jeg inntrykket vil bli at man har hatt en rik vekstperiode i det norske samfunn på alle områder.

Vi har i de siste to årene hatt en meget tilfredsstillende produksjonsvekst. I det siste året har vi kunnet opprettholde en høy

4.

vekstrate til tross for stagnasjon, eller svak vekst, i økonomisk bestemmende land i den vestlige verden. Dette er noe vi har all grunn til å glede oss over. Vanligvis er vårt land meget følsomt for konjunktursvingninger i land vi har et nært økonomisk samkvem med. Vi håper at vi kan opprettholde veksten inntil ekspansjonen igjen kommer i gang for alvor i land som Vest-Tyskland, USA, Frankrike og Storbritannia. Som følge av den sterke ekspansjon har vi i dag et høyere antall arbeidsplasser enn vi noensinne har hatt og ubetydelig arbeidsløshet.

Resultatet av den sterke veksten er også kommet alle som deltar i produksjonen til gode. Reallønningene har økt sterkt i de to siste år. Fra 1965 til 1966 var stigningen vel 4 % for mannlige industriarbeidere. Det er grunn til å anta at stigningen vil bli om lag like stor i år.

Vi må også ha lov til å si at den nåværende regjering har ført en aktiv velferdspolitik. Den store folkepensjonsreformen er nå satt ut i livet, og trygdesatsene i alders- og uføretrygden (grunnpensjonen i folketrygden) har siden 1965 vært hevet to ganger, fra 1. januar 1966 og fra 1. januar 1967. Til sammen utgjør disse økinger fra 2. kvartal 1965 til 2. kvartal i år 29 %. Barnetrygden ble økt fra 1. januar med et beløp som for en firebarnsfamilie tilsvarer en

lønnsøking med ca. 1,5 %. Tar man hensyn til at barnetrygden er skattefri, tilsvarer forhøyelsen en lønnsøking på henimot 2 %. En ny øking vil bli foreslått fra 1. oktober i år. Til sammen vil dette gi en meget sterk øking i barnetrygden.

Den utbygging av fellesgodene som samarbeidspartiene i opposisjon gikk så sterkt inn for, er gitt høy prioritet etter at samarbeidsregjeringen kom til makten. Bevilgninger til veiformål er således økt fra 906 millioner til 1135 millioner fra 1965 til 1967. Bevilgningene til Telegrafverket er økt fra 265 millioner i 1965 til 380 millioner i 1967. Ventelistene på telefon er i jevn nedgang og det er sannsynlig at de i det vesentlige vil være avviklet i 1970. Videre vil jeg peke på at utgiftene til universiteter og høyskoler gikk opp fra ca. 250 millioner i 1965 til vel 400 millioner kroner i 1967. Utgiftene til andre undervisningsformål er gått opp fra ca. 1050 millioner kroner i 1965 til 1300 millioner kroner i 1967. På begge disse områder har det vært en meget sterk utbyggingstakt og Regjeringen

vil fortsette denne i de kommende år. Dette betyr større og bedre utdanningstilbud for vår ungdom og derigjennom legger vi grunnlag for bedre utfoldelse for den enkelte og for den videre framgang i landet vårt.

Både som individer og samfunn har vi likevel mange ønskemål som det gjenstår å realisere. På viktige områder foreligger det presserende behov som vi bare har kunnet ta fatt på løsningen av. Jeg tenker særlig på omsorgen for de funksjonshemmede og på distriktsutbyggingen. Vi har for alvor tatt opp de funksjonshemmedes problemer og disse vil bli tillagt økende vekt i tiden fremover, men omfanget av problemene er så store at det må sterk innsats til i en årrekke før vi oppnår tilfredsstillende forhold. Det samme kan sies om distriktsutbyggingen.

Boligbyggingen har økt betraktelig i den siste tid, men skal man nå de mål som er satt i langtidprogrammet, forutsetter det en meget sterk opptrapping i de to gjenværende år av programperioden. Man skal også være klar over at en ytterligere opptrapping vil måtte gå ut over andre høyt prioriterte investeringsformål. Særlig knappheten på arbeidskraft stiller oss her overfor vanskelige avveininger. Men vi håper naturligvis på at rasjonaliseringen også på dette område, som på andre områder,

skal føre til økt produktivitet som vil gi mange flere boliger til en overkommelig pris.

Det er også trekk og utviklingstendenser i vår økonomi som stiller oss overfor vanskelige problemer i tiden fremover. Jeg tenker her på utenriksøkonomien og prisutviklingen.

Det er vanlig at Norge har et underskudd på betalingsbalansen med utlandet. Det varierer sterkt fra år til år, ett år kan det ligge under milliarder, et annet år betydelig over. I år ser det ut til at vi kan få et svært høyt underskudd. Før vi fikk oppgangen i fraktratene i forbindelse med stengningen av Suezkanalen, antok man at underskuddet ville komme opp i ca. 2 milliarder. En av hovedårsakene til dette store underskuddet er en høy import av skip, men det er også grunn til å peke på at tendensen i selve varebalansen ikke er så bra som vi kunne ønske. Importen har en tendens til å øke sterkere enn eksporten og dette gapet må vi fylle enten ved ^{økte} inntekter på andre ^{områder} / eller ved økt opplåning. Slik lånemulighetene utvikler seg ute, er det usikkert om vi kan fortsette med så store underskudd i utenriksøkonomien i

det lange løp.

Det kan neppe være tvil om at den sterke innenlandske etterpørsel - eller pressøkonomien om man vil - har bidratt til å holde produksjonsnivået høyt under avslappingen ute. Men dette har en motpost i det store utenriksunderskuddet og en betydelig prisstigning som er det andre hovedproblem i vår økonomi i dag. Prisstigningen er ikke større i vårt land enn i våre naboland. Den har heller ikke vært sterkere enn i de to foregående år. Når vi sammenligner med tidligere perioder må vi dertil være klar over at vi i de siste to årene ikke har satt inn nye subsidier for å motvirke prisoppgangen. Det sier seg likevel selv at vi har hatt en sterkere prisstigning enn ønskelig er.

Prisstigningen skyldes flere faktorer, den sterke utbyggingen av fellesgodene, de store investeringene i det private næringsliv og at vi bevilger oss selv inntektstillegg som det ikke er dekning for i produksjons- og produktivitetsøkningen.

Regjeringen har i Det økonomiske fellesutvalg tatt opp de langsiktige prisproblemer med de store organisasjonene, fordi det blir stadig klarere at en løsning bare er mulig gjennom et samarbeid mellom myndighetene og de store gruppeorganisasjonene.

Den videre prisutvikling i dette land vil i høy grad avhenge av resultatene av drøftelsene i fellesutvalget. Gjennom Aukrustutvalgets to utredninger og det beregningsutvalg som nettopp er oppnevnt vil man få et bedre bakgrunnsmateriale å bygge på ved inntektsoppgjørene. Dette materiale vil også gi godt grunnlag for et opplysningsarbeid om sammenhengene i kostnads- og prisutviklingen.

Fra LO's side er det reist kritikk mot Regjeringen fordi den ikke i tilstrekkelig grad sørger for å holde prisene nede etter det siste indeksoppgjøret. Regjeringen er også klar over at prisstigningen skaper skjevheter for enkelte grupper av lønsmottakere fordi lønnsglidningen er så forskjellig fra bransje til bransje og ofte fra bedrift til bedrift. Men Regjeringen har ikke funnet det forsvarlig å dekke de avtalte tillegg for jordbruket over statsbudsjettet, dvs. over skatteseddelen. Det er flere grunner til det. Jeg har ofte stillet spørsmålet om man best når de tilsiktete sosiale virkninger ved prisnedskrivninger gjennom subsidier. Meget tyder på at en økning av trygdene er en sikrere vei til å nå de sosiale grupper man ønsker å tilgodese. Som jeg har vært inne på tidligere, er også trygdene økt betydelig i den senere tid. Med økingen av barnetrygden og de forhøyelser av alders- og uføretrygden som er gjennomført, er virkningene av prisstigningen dempet for de grupper som antas å bli særlig rammet. Som jeg har vært inne på tidligere, har også reallønnsutviklingen vært tilfredsstillende de to siste årene, langt mer tilfredsstillende enn i de to foregående sett under ett. Etter de siste prognoser antar Regjeringen at konsumprisindeksen i gjennomsnitt vil ligge ca. 2 pst. under "den røde strek" fra i vår frem til tariffoppgjøret neste år. Hvis dette viser seg ikke å slå til, vil Regjeringen ta situasjonen opp til ny vurdering.

Den sterke øking av fellesforbruket og utbyggingen av de goder som det offentlige sørger for, forutsetter at det offentlige sikres tilstrekkelige inntekter. For den enkelte synes skattetrykket naturlig nok å være for høyt.

Men vi kan ikke legge stadig nye oppgaver inn under det offentlige, vi kan ikke ta et krafttak i utbyggingen av skoler og høyskoler, og i forskningen, forbedre forholdene for de funksjonshemmede, øke tempoet i samferdselsutbyggingen osv. uten at det oppstår behov for større statsinntekter.

En annen

sak er at man til enhver tid må sørge for at fordelingen av byrdene blir rettferdig og at skattereglene ikke virker produksjonshemmende. Det er også nødvendig å justere skattereglene for å hindre at inntekts- og prisstigningen fører til et hårdere skattetrykk med uforandrede satser. Dette er bakgrunnen for de skattereformer Regjeringen allerede har gjennomført og vil danne bakgrunnen for den større omlegging som vi håper å kunne legge frem forslag om når Sandbergkomiteen har gjort seg ferdig med sin store og viktige gjennomgåelse av hele vårt skattesystem. Det er nærliggende å tenke seg at vi vil få en omlegging som legger mer av beskatningen på forbruket og tilsvarende mindre på arbeidsinnsatsen i forhold til det någjeldende system.

Det vil føre for langt å gå gjennom alle de skatteendringer som er foreslått av samarbeidsregjeringen, og som er vedtatt i Stortinget. Jeg skal bare nevne noen av dem, og da særlig oppholde meg ved motiveringen for dem.

For å lette byrdene for de lavere inntektsgruppene i vårt samfunn er den dårligste reduksjonstabell ved kommuneskattligningen sløffet fra og med inntektsåret 1967. Dette vil medføre at den skattefrie del av inntekten øker for skatteyttere i de kommuner som har brukt dårligste tabell. For en familie med ett barn innebærer dette eksempelvis en øking i den skattefrie inntekt på kr.300. Videre er det skattefrie beløp økt for hver skatteklasser i alle tabeller fra og med klasse 4, slik at en familie bestående av foreldre og fire barn som bor i en kommune med dårligste skattetabell, får en øking i den skattefrie inntekten på kr. 1200. Videre vil det laveste minsteufradrag i lønnsinntekt fra 1968 bli økt fra 500 til 700 kr. 1500 til kr. 1800 og det høyeste fra kr./

De endringer som nå er vedtatt i ektefellebeskatningen, vil skape større likhet mellom de enkelte grupper. Enslig forsørger skal heretter settes to klasser høyere enn han eller hun etter sin forsørgelsesbyrde har krav på ved beregning av skatt. Dette innebærer en øking i den skattefrie inntekt i forhold til tidligere på mellom 1900 og 2900 kr., avhengig av antall barn og av hvilken reduksjonstabell som nyttes i vedkommende kommune. Jeg vil også nevne de nye reglene for beskatning av skolebarns og skoleungdoms tilfeldige inntekter.

Det er en uunngåelig følge av det progresjons-system vi har at progresjonen vil skjerpes dersom man ikke regulerer satsene etter hært som de nominelle inntekter øker. Regjeringen har foreslått lettelsener i progresjonen for å unngå en slik virkning.

Med den pressøkonomi vi har i dag, er det nødvendig å stimulere til utsettelse av forbruk og investeringer og i stedet få forbrukerne og bedriftene til å øke sin

pengesparing. En økt sparing vil også øke kapitaltilgangen i vårt samfunn, noe som er av meget stor betydning i en tid da det stilles så store krav til kapital for å modernisere vårt produksjonsapparat og trygge våre arbeidsplasser. For å gi de personlige skatteyttere større stimulans til sparing er det innført nye regler for skattefri forsikrings- og banksparing. Dette er skatteendringer som forutsetter en motytelse fra skatteytterne ved at midler må bindes. Det er ikke noe nytt prinsipp som her er innført, de reformer som er gjennomført, er en videreføring av ordninger som var innført tidligere.

Det har vært innvendt at disse skatteendringer som særlig vil komme de høyere inntektslag til gode. Jeg tror at det er en feiltakelse. Den sparing som skjer innenfor de beløpsrammer som her er satt, den skjer erfaringsvis fortrinnsvis av folk med lavere og midlere inntekter.

For å stimulere bedriftene til større pengesparing i stedet for å investere under de pressforhold som når i dag, er det innført endringer i avskrivningsreglene. For å bedre avskrivningsadgangen for småbedriftene er reglene for tilleggsavskrivning blitt endret fra og med ligningen for inntektsåret 1967. I stedet for å svekke bedriftenes stilling under den omstillingsperiode vi er inne i, slik som Arbeiderpartiet ville gjort ved den investeringsskatt som det foreslo for snart et år siden, går denne regjeringen inn for å påvirke bedriftene til å avsette midler med tanke på fremtidens krav.

Jeg må med noen få ord komme inn på distriktpolitikken. Den er jo i de senere år med rette blitt et av de stadig mere sentrale temaer i vår samfunnsdebatt. Årsaken til dette er selvsagt en følelse vi alle har av at dersom utviklingen får fortsette som i de senere år, vil vi få en bosettingsstruktur som ingen er tjent med. En folkeflytting fra periferien til sentrum vil i et land med vår spredte bosetting få hurtigere og større skadevirkninger enn i et tettere befolket land.. Når vi samtidig vet hvilke problemer tilstrømmingen

15

skaper i innflyttingsområdene - pressområdene - både for det enkelte menneske, for lokalforvaltningen og samfunnet, har folk i pressområdene og fraflyttingsstrøkene i realiteten en felles interesse av at denne utvikling bringes under bedre kontroll.

Hvis man ønsker å styre utviklingen, må man også være villig til å ta i bruk virkemidler av forskjellig art og på en rekke områder. Det er ikke nok å spre industri til distriktene. Det er en viktig side av saken, men det er ikke alt. En rekke av arbeidsplassene i et samfunn vil være knyttet til annen virksomhet, som servicenæringer, skoleapparat osv.

Grunnlaget for et differensiert næringsliv og en gunstig bosettingsstruktur er først og fremst at kommunikasjonene til de forskjellige stedene og mellom de enkelte stedene er godt utbygget. Det er kostbart i et land av vår beskaffenhet. Regjeringen har prioritert utbyggingen av kommunikasjonene meget høyt. Et høyt utbyggingstempo i samferdselssektoren i sin helhet vil komme distriktsutbyggingen til gode. Regjeringen har dessuten øremerket en del av bevilgningene for distriktsformål. Utbyggingen av flyplassene, særlig småflyplassene er en viktig forutsetning for at de små lokalsamfunn skal kunne utnytte sine muligheter og trekke til seg virksomhet utenfra.

Av nye virkemidler som kan få betydning i denne sammenheng kan nevnes de nye reglene om tilskudd til dekning av utgifter ved flytting av bedrifter til utbyggingsområdene og tilskuddene til dekning av opplærings- og oppstartingskostnader for bedrifter som flytter. Det er også grunn til å nevne den reorganisering og utvidelse av håndverks- og småindustrifondet som er gjennomført i denne periode. Det er også fremmet forslag om etablering av et selskap for industrivekst-anlegg for å lede en større del av industriekspansjonen til utbyggingsdistriktene. Videre vil jeg nevne at virksomheten i Distriktenes utbyggingsfond er økt sterkt i de siste årene. Låne- og garantitilsagnene økte fra ca. 130 millioner i 1965 til ca. 180 millioner i 1966. I første halvår av 1967 utgjorde låne- og garantitilsagnene 137 millioner kroner. Tallet på de bedrifter som nyter godt av disse lån og garantier, er også økt sterkt i de siste to årene. Vi håper også at den desentralisering av fondsforvaltningen av folkepensjonsmidlene som Regjeringen har gått inn for vil bidra til at det skapes nye kredittmuligheter ut over vårt vidstrakte land.

Men likevel vil det ikke under noen omstendighet kunne ventes at resultatene i distriktpolitikken vil inntre raskt. Det er vanskelig å endre den struktur vi er i ferd med å få med stadig sterkere konsentrasjon i pressområdene.

Et område hvor vi kan tale om tendensvridning etter at den nye regjering overtok, er i skolepolitikken. Det vises nå større forsiktighet i sentraliseringen av skoleverket. Man gikk tidligere for langt på dette felt, med lange, trettende og kostbare transporter av skolebarn som resultat. Man tok også bort skolen som miljøskapende faktor i mange grender hvor dette burde vært unngått. Denne regjering viser også større forståelse for betydningen av de frittstående skoler og dermed for nyansene i vårt skolesystem og for mulighetene til større eksperimentering. Man er for eksempel interessert i forsøk med nye former også i gymnaset. Det er et utvalg i arbeid som skal trekke opp mer generelle retningslinjer for statens støtte til frittstående skoler.

Det er klart at mange vil være uenig i at en bestemt frittstående skole får tilskudd. Noen liker en skoletype og føler seg særlig knyttet til den, andre en annen. Men det sier seg selv at en mer liberal innstilling på dette punkt må være konsekvent. Man må godta at det vil bli gitt statsstøtte til skoler som det ikke er alminnelig oppslutning om. I denne forbindelse kan nevnes at Regjeringen også legger stor vekt på

utbygging av fysisk fostring. Større aktivitet i fritiden er en viktig forutsetning for å få en sunn og positiv ungdom. Det samme gjelder alt lagsarbeid av frivillig art. Når vi ønsker å stimulere dette, er det i erkjennelse av den store positive verdi dette arbeid har. Dette er også bakgrunnen for at vi har forsøkt å kanalisere noe mer av tippemidlene til idretts- og ungdomsarbeidet. Det er også bakgrunnen for at vi vil øke takten i utbyggingen av idrettshøyskolen.

I en oversikt som nylig er offentliggjort om Regjeringens virksomhet i de to siste år, er det redegjort nærmere for hva som er skjedd på de enkelte områder. Denne oversikt gir et nøkternt bilde av virksomheten, og vil gi alle interesserte mulighet for å vurdere om Regjeringen har nådd de mål den har satt seg i sine programerklæringer. Likevel er den blitt møtt med en voldsom kritikk fra opposisjonen. Man skulle jo tro at Regjeringen med dette er slått inn på helt nye og farlige veier. Jeg tror det vil vise seg at den propaganda opposisjonen driver i denne sak ikke er bedre underbygget enn den vi husker fra valgkampen foran siste stortingsvalg.

Det forhold at opposisjonen påstår at oversikten skal være en nyskapning som reiser konstitusjonelle betenkeligheter, tar jeg med knusende ro. Det har i de senere år vært reist stadig sterkere krav om større offentlighet omkring forvaltningen, både den sentrale og den lokale forvaltning. Det foreligger også et behov for mer informasjon om de saker som Regjeringen og administrasjonen arbeider med. Dette forsøker man å imøtekomme på forskjellig vis, gjennom pressemeldinger, gjennom informasjoner fra Regjeringens pressesekretær osv. Når Regjeringen nå har tatt et nytt initiativ for på en saklig og oversiktlig måte å informere offentligheten om hvordan de enkelte saker som er nevnt i regjeringserklæring og trontale er løst eller tenkt løst, er det helt i tråd med bestrebelsene for å bedre kontakten mellom forvaltningen og offentligheten. Denne oversikten inneholder intet nytt som ikke er nevnt i et stortingsdokument eller i en annen offentlig erklæring. Her har man imidlertid samlet stoff som finnes i en rekke dokumenter og redegjort for dem i en kort og lett forståelig form, slik at det skal bli tilgjengelig for dem som måtte være interessert.

Jeg vil ikke tilbakeholde den bemerkning at det på meg virker ganske påfallende at opposisjonspressen bare har hatt spredte bemerk-

ninger til selve innholdet i oversikten. De innvendinger opposisjonspressen her er kommet med, reduserer ikke på noen måte oversiktens rent saklige og nøkterne innhold.

Jeg har nevnt en del hovedpunkter i den politikk Regjeringen har ført siden den tiltrådte. I de standpunkter Regjeringen har tatt i disse og andre saker, kan det utløse en tendens som etter min mening mer enn rettferdiggjør det regjeringsskifte velgerne ga grønt lys for i 1965. Og ennå er det gått mindre enn to år - en kort tid for gjennomføring av saker som krever lang planlegging og forberedelse.

Vi har fått en oppmykning av skattepolitikken med større vekt på å stimulere sparesans, tiltakslyst og skaperevne. Vi har fått en oppmykning av skolepolitikken med mindre vekt på sentralisering og større vekt på toleranse og eksperimentering. Vi har holdt et meget høyt tempo i utbyggingen av undervisning og for å skape et større og mer variert skoletilbud for vår ungdom. Vi har satt i gang en forsering av vegbyggingen for å knytte landsdeler og bygdelag sammen. Her vil jeg også nevne den forsering av TV-utbyggingen i Nord-Norge som har funnet sted. Regjeringen har også lagt stor vekt på å tilføre de trygdede og de som lider av en eller annen funksjonshemming en større del av velstandsøkningen. Summen av de justeringer som er foretatt, vil bringe utviklingen inn i nye spor på flere viktige områder.